

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ	8
1.1. Сутність зовнішнього державного боргу як фінансової категорії.....	8
1.2. Механізм управління зовнішнім державним боргом.....	18
1.3. Зовнішній державний борг як складова державних фінансів України.....	29
РОЗДІЛ 2. МОНІТОРИНГ ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ	35
2.1. Аналіз сучасного стану зовнішнього державного боргу України.....	35
2.2. Оцінка боргової стратегії України.....	58
2.3. Економіко-математична модель взаємозв'язку зовнішнього державного боргу та бюджетного дефіциту	77
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗОВНІШНІМ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ	87
3.1. Зарубіжний досвід управління та обслуговування зовнішнім державним боргом.....	87
3.2. Проблемні питання управління зовнішнім державним боргом України.....	101
3.3. Шляхи оптимізації механізму управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України.....	114

ВИСНОВКИ	127
Список використаної літератури	133
Додатки.....	142

ВСТУП

Актуальність теми. Державний борг є важливою складовою державних фінансів. Його виникнення та існування пов'язані перш за все з покриттям дефіциту державного бюджету за рахунок зовнішніх та внутрішніх позик. Останніми роками під впливом фінансово-економічної кризи в Україні спостерігається зростання державного боргу та витрат на його обслуговування, що загострює проблеми збільшення боргового навантаження на бюджет, забезпечення фінансової та боргової безпеки країни, вдосконалення управління державним боргом. За таких умов особливого значення набувають завдання забезпечення збалансування доходів та видатків бюджету, оптимізації бюджетного дефіциту, прийняття обґрунтованих стратегічних завдань фінансової та боргової політики держави, розроблення заходів щодо їх досягнення.

У сучасних умовах управління державним боргом є одним із найбільш важливих елементів економічної політики держави. Нині в Україні спостерігається зміна структури запозичень: активне зростання зовнішніх запозичень за відносної стабільності внутрішнього боргу. Така тенденція не відповідає борговій політиці уряду.

У перехідній економіці України державний борг усе більше набуває характеру не лише фінансової, а й соціально-політичної проблеми. Державний борг прямо пов'язаний із проблемою економічної безпеки країни.

Більшість країн світу, у тому числі й тих, що мають високорозвинену економіку, мають немалі борги, живуть із ними не один рік, але проблема не в самій заборгованості, а причинах формування боргу та процесі його обслуговування. Вирішення проблеми обслуговування державного боргу є одним з основних завдань збереження стабільності і досягнення рівня економічної безпеки країни. Від характеру врегулювання боргової проблеми залежить стабільність її національної валюти, а отже, фінансова підтримка міжнародних фінансових організацій. Процес вирішення проблеми регулювання боргу значною мірою залежить від бюджетно-податкової політики, коливання валютного курсу та інвестиційної

політики. За роки незалежності Україна накопичила значний обсяг зовнішнього державного боргу, для його регулювання уряд продовжує збільшувати запозичення, чим суттєво збільшує навантаження на державний бюджет майбутніх років, забезпечуючи падіння рівня економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для країн, які перебувають у трансформаційному стані, особливою проблемою є дослідження проблеми державного боргу та запозичень. Дану проблему досліджують у сукупності як фінансової стабільності країни, так і системи економічної безпеки країни. Дослідженню проблеми державного боргу присвячено праці західних науковців: Р. Барро, Дж. Кейнса, А. Лернера, К. Р. Макконелла, М. Макгрейвера, Д. Рікардо, Дж. Сакса та ін.

Серед українських науковців, які досліджують проблеми державного боргу, такі провідні фахівці як С. Я. Бугіль, Т. П. Вахненко, Г. В. Веріга, І. С. Волохова, А. Ю. Гріненко, С. М. Еш, В. В. Койло, Л. О. Меренкова, Н. С. Островська, М. М. Пастернак, О. Л. Руда, А. П. Софієнко, І. О. Хоменко, А. В. Хомутенко та ін.

Нині економіка України потребує здійснення ефективних економічних реформ для стабільного економічного зростання. Вирішення завдань економічної політики нереально без значних капіталовкладень, мобілізація яких на сучасному етапі неможлива без значних ресурсів із боку держави. Тому сучасна фінансова політика держави об'єктивно визначає необхідність використання державних запозичень.

Метою дослідження є наукове обґрунтування економічної природи боргових зобов'язань країни в системі державних фінансів, дослідження структури державного боргу, виявлення основних тенденцій і специфічних особливостей формування державного боргу в Україні, а також обґрунтування концептуальних засад щодо вдосконалення механізму управління борговими зобов'язаннями в умовах трансформаційної економіки.

Досягнення зазначеної мети обумовило необхідність вирішення в роботі таких завдань:

- обґрунтувати економічну сутність державного боргу як фінансової категорії в складі державних фінансів;
- визначити основні тенденції формування сучасного державного боргу України;
- оцінити боргову стратегію України;
- з'ясувати взаємозв'язок зовнішнього державного боргу та бюджетного дефіциту;
- систематизувати проблемні аспекти управління зовнішнім державним боргом;
- обґрунтувати шляхи оптимізації механізму управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України.

Об'єктом дослідження є фінансовий процес функціонування зовнішнього державного боргу.

Предметом дослідження є динаміка державного боргу та стану боргової безпеки у фінансовій системі України.

Методи дослідження. Методологічний апарат дослідження складають: загальнонаукові методи дослідження (діалектичний метод пізнання, наукова індукція та дедукція, системний, метод порівняння і синтезу) та спеціальні економічні методи (структурного, дисперсійного, факторного аналізу).

Діалектичний метод пізнання автор застосовує при з'ясуванні сутності державного боргу як фінансової категорії, теоретичних засад зовнішнього державного боргу та при розробці економіко-математичної моделі взаємозв'язку зовнішнього державного боргу і бюджетного дефіциту. Наукова індукція та дедукція, метод порівняння і синтезу, факторний аналіз використовувались при моніторингу впливу зовнішнього державного боргу на формування та управління фінансовою системою України. Метод структурного та факторного аналізу використано для обґрунтування шляхів удосконалення механізму управління та обслуговування зовнішнім державним боргом України.

Інформаційну базу дослідження складають закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України — в аспекті динаміки зовнішнього державного боргу в фінансовій системі України, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державного департаменту з питань адаптації законодавства Міністерства юстиції України, аналітичні огляди Європейського статистичного агентства, монографічні дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці та уточненні відомих положень щодо формування шляхів удосконалення механізму управління та обслуговування державного боргу в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання висновків роботи при формування моделі управління зовнішнім державним боргом України.

Структура й обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаної літератури та додатків; викладена на 171 машинописній сторінці, містить 25 таблиць, 24 рисунки, 6 додатків. Список використаної літератури містить 81 найменування.

ВИСНОВКИ

Управління та обслуговування державного боргу є особливо важливим в контексті тих економічних труднощів, які впродовж останніх років переживає Україна. Розв'язання проблеми обслуговування державного боргу є одним із ключових факторів економічної стабільності в країні. Від характеру врегулювання боргової проблеми в значній мірі залежить бюджетна дієздатність держави, стабільність її національної валюти, а відтак, фінансова підтримка міжнародних фінансових організацій. Необхідність розв'язання цих питань потребує пошуку шляхів вдосконалення механізму управління та обслуговування державного боргу в Україні.

Проведене дослідження обумовило такі наукові висновки автора:

1. У визначенні сутності державного боргу науковці доходять згоди в тому, що це фінансові зобов'язання держави, проте їх погляди різняться в тому, які саме зобов'язання варто визнавати державним боргом. Державний борг вони визначають як суму фінансових зобов'язань сектора загального державного управління за випущеними і непогашеними позиками та кредитами, а також за гарантованими активами у кожний конкретний період часу.

Для конкретизації економічної сутності категорії «державний борг», ми вважаємо за необхідність увести в науковий обіг категорію «державний борг» як фінансову категорію, яка віддзеркалює більш конкретний зріз сутності державного боргу. З теоретичного погляду фінансова категорія «державний борг» є результатом кредиту та віддзеркалює економічні, фінансові відносини, які складаються між державою в особі центрального уряду, регіональних і місцевих органів влади, корпорацій з державною участю, з одного боку, та кредиторами в особі юридичних і фізичних осіб, іноземних держав, міжнародних організацій — з іншого боку, з приводу купівлі та продажу товарів і грошей з відстроченим платежем.

Отже, державний борг ми розглядаємо як з теоретичного погляду, так і з практичної точки зору.

2. Для вдосконалення управління державним боргом України пріоритетним має стати визначення концептуальних засад вітчизняної боргової політики та розроблення і законодавче закріплення обґрунтованої стратегії залучення позикових коштів та їх використання.

Основними вихідними положеннями цієї стратегії мають бути: розробка законодавчого забезпечення формування державного та гарантованого державою боргу; підвищення ролі внутрішніх державних запозичень, зокрема необхідно передбачити можливість залучення коштів фізичних осіб через випуск ощадних облігацій та сприяти розвитку внутрішнього фінансового ринку; надання переваги довгостроковому залученню позик задля уникнення пікових навантажень при погашенні державних запозичень; законодавче встановлення лімітів на обсяги позик терміном до одного року та позик із плаваючою відсотковою ставкою; здійснення планування державної заборгованості на часовому інтервалі у декілька років, що дозволило б приймати рішення стосовно державних запозичень скоординовано і зважено; зменшення обсягів гарантованого зовнішнього боргу та здійснення жорсткого контролю цільового використання коштів суб'єктів господарювання, отриманих під державні гарантії; переорієнтація державної боргової політики на фінансування розвитку експортних та високотехнологічних галузей національної економіки; вживання заходів для підвищення кредитного рейтингу боргових зобов'язань України; пошук резервів скорочення дефіциту державного бюджету України та шляхів зростання ефективності здійснення видатків, у першу чергу розробка енергетичної стратегії, яка б дозволила зменшити залежність від імпортних енергоносіїв, а також запровадження системи недержавного пенсійного та медичного страхування, що дозволить скоротити бюджетні видатки.

3. В Україні спостерігається стійка тенденція до збільшення державного та гарантованого державою боргу, як зовнішнього, так і внутрішнього, що призводить до зростання витрат на обслуговування боргів, підвищення ризиків неплатоспроможності країни по зовнішніх боргах. Ріст державних боргів пов'язаний з

негативним впливом низки макроекономічних та бюджетних чинників. Результати оцінювання боргової безпеки країни свідчать про її незадовільний стан.

З метою забезпечення належного рівня боргової безпеки країни, зниження обсягів та рівня державних боргів пропонується вдосконалювати боргову політику як складову бюджетної політики щодо її трансформації відповідно до світових тенденцій з використанням закордонного досвіду. Стратегічною метою управління державним боргом має стати підвищення рівня боргової стійкості та фінансової безпеки держави загалом, а боргова політика має ґрунтуватися на засадах середньостроковості та орієнтованості на ризик.

4. Напрямами удосконалення вітчизняної практики управління зовнішнім державним боргом мають бути: зниження рівня фінансових ризиків в країні; розробка і впровадження цілісної стратегії управління зовнішнім державним боргом; спрямування зовнішніх позик на реалізацію інвестиційних програм та посилення контролю за витрачанням зовнішніх позик; застосування поміркованого підходу до залучення зовнішніх державних позик; необхідність покращення макроекономічного середовища для посилення ефективності управління зовнішнім боргом.

5. В рамках підвищення ефективності управління бюджетним дефіцитом необхідно задіяти й внутрішні резерви, пов'язані з кращим використанням суспільних фінансів, зменшенням тіньової економіки, виведенням коштів в офшори, оподаткуванням великого приватного капіталу. Існує дві основні форми зниження дефіциту бюджету: зменшення суспільних витрат та підвищення податків.

Для оптимізації дефіциту бюджету в нашій країні слід насамперед скоротити частку перерозподілу доходів через державні фінанси і як найбільше видаткових повноважень передати бюджетам різних рівнів та продовжити процес децентралізації бюджетних ресурсів. Важливим чинником, що може скоротити дефіцит, є пріоритетність фінансування тих видаткових статей, які потенційно можуть забезпечити зростання доходів держави. Насамперед це стосується розвитку ІТ-галузі, в якій Україна досягла значного розвитку.

6. На сьогоднішній день для України вкрай необхідною є розробка стратегії держави в питаннях зовнішніх запозичень. Здійснення ефективної боргової політики в Україні передбачає розробку концепції такої боргової стратегії, в якій державний борг розглядатиметься не з позиції боргового тягара на економіку України, а як інструмент економічного зростання в державі. Залучені зовнішні позики повинні вести до збільшення виробничих потужностей, головним чином тих підприємств, продукція яких йде на експорт. Збільшення експорту продукції призведе до збільшення валютних надходжень до держави, які необхідні для обслуговування та погашення зовнішнього боргу. Зростання державного боргу призводить до збільшення витрат по його обслуговуванню. Управління державним боргом повинно бути спрямовано на збільшення середнього терміну погашення заборгованості та скорочення витрат на обслуговування боргу.

7. Запозичення, отримані Україною за останні роки від іноземних інвесторів, були більшою мірою спрямовані на фінансову стабілізацію країни в певний час, а не на розвиток економіки загалом. Метою боргової політики України на найближчий час повинно стати залучення фінансових ресурсів для реалізації програм, пов'язаних з розвитком з країни.

Проаналізувавши динаміку заборгованості нашої держави, слід зазначити, що це досить гостра проблема, яка провокує нестабільність, як державних фінансів України, так і нестабільне становище у всіх сферах держави. Тому, якнайшвидше вирішення проблем зовнішньої заборгованості України сприятиме розбудові держави та покращенню її фінансового стану.

8. Державний борг країни є одним із важливіших чинників впливу на економічну безпеку держави. Надмірне залучення коштів на недосить вигідних умовах поряд з нераціональним їх використанням перешкоджають довгостроковому економічному зростанню країни. Щоб розраховатися з кредиторами, країна вимушена все більше ресурсів відволікати від потреб соціально-економічного розвитку. Це, у свою чергу, веде до скорочення витрат державного бюджету, згортання капіталовкладень. За результатами проведеного аналізу логічно зазначити, що структура державного боргу України має бути зміщена до переважання

внутрішніх боргових зобов'язань над зовнішніми. Запозичення мають здійснюватися переважно в національній валюті. Тільки ефективна боргова політика може підвищити рівень боргової безпеки, дозволить знизити розмір дефіциту державного бюджету та сприяти економічній міцності країни.

9. Процес управління зовнішнім державним боргом для України пов'язаний із численними проблемами. Зарубіжний досвід показує, що найефективнішим є вкладення позичених коштів в інвестиційну діяльність держави. Але Україна обрала найменш ефективний метод вкладення коштів — покриття бюджетного дефіциту та зменшення державного боргу попередніх періодів. Крім того, структура платежів за борговими зобов'язаннями України є вкрай нестабільною. Таким чином, боргова політика України потребує негайного вдосконалення.

10. До головної проблеми, що спричинила зростання боргового навантаження, слід віднести девальвацію гривні, що призвело до збільшення боргу та вартості його обслуговування, падіння реального ВВП, зниження внутрішнього споживчого попиту внаслідок інфляційних процесів та безробіття, негативний вплив реальної процентної ставки НБУ на боргову сферу та обмеження функціонування ринку позичкового капіталу.

Водночас система управління зовнішнім державним боргом залишається малоефективною і призводить до перекидання боргового тягаря з обслуговування та погашення державного боргу на платників податків і на наступні покоління. Політика таких запозичень є значною загрозою для бюджетної безпеки, фінансової стабільності та подальшого соціально-економічного розвитку держави.

11. Доречним вважаємо запровадження в Україні департаменту з управління державним боргом. Такий департамент повинно співпрацювати з Міністерством фінансів, Міністерством економіки, Національним банком. Така взаємодія передбачає отримання оперативної інформації від державних органів в межах їх компетенції і узгоджене прийняття рішень. Основні функції боргового департаменту: аналіз і оцінка ризиків, що виникають в результаті реалізації боргової політики та розробка рекомендацій по їх хеджуванню; здійснення операцій з обслуговування та погашення та державних і гарантованих державою боргових

зобов'язань; залучення запозичень; ведення бази даних кредиторів і боргових зобов'язань; розробка схем по управлінню борговими зобов'язаннями; узгодження з органами влади документації по державному боргу; формування оптимальної структури боргового портфеля за термінами, процентним ставками, видами валют; моніторинг тенденцій світових ринків; розрахунок різних варіантів боргового навантаження в залежності від сценаріїв розвитку економіки; формування іміджу держави як потенційного і діючого позичальника та ін.

12. Щодо українського досвіду запозичення на міжнародному ринку варто зазначити, що досить тривалий час з моменту незалежності України запозичення відбувалися хаотично та без визначених цілей використання (тільки фінансування дефіциту бюджету). І по нині програми управління державним боргом України є, по суті, тільки планом на середньострокову перспективу. Підвищення ефективності використання державного боргу України потребує затвердження Стратегії управління державним боргом та нормативно-правового забезпечення процесу зовнішнього державного запозичення. Детальний аналіз процесу формування державного боргу може окреслити основні аспекти подальшого управління таким боргом. Окрему увагу варто звернути на напрями використання зовнішніх державних запозичень, адже, на відміну, від внутрішніх позик, обслуговування зовнішніх боргів зумовить відтік фінансових ресурсів за межі вітчизняної фінансової системи, що і може дійсно стати «тягарем» для майбутніх поколінь. Тільки інвестиційно-інноваційне спрямування зовнішніх позик може нівелювати негативний вплив від зовнішньоборгового навантаження.

Таким чином, ефективне управління борговими операціями уряду та дотримання економічно безпечних розмірів боргового навантаження створюватимуть підґрунтя для зміцнення фінансової системи України, забезпечення платоспроможності держави у довгостроковому періоді та посилення стимулюючого впливу держави на соціально-економічний розвиток країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналіз структури та розміру державного боргу в проекті державного бюджету України на 2019 рік / Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. — [Електронний ресурс]. — 2018. — Режим доступу: www.feao.org.ua
2. Аналіз управління державним боргом України у і півріччі 2018 року / експертно-аналітичний центр «Оптіма» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://optimacenter.org/>
3. Базилевич В. Д. Макроекономіка: підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик. — К.: Знання, 2007. — 703 с.
4. Богдан Т. П. Стратегічне управління державним боргом в умовах нестійкої боргової позиції / Т. П. Богдан // Фінанси України. — 2018. — №4. — С. 75–92.
5. Борисюк О. В. Державний борг України: сучасний стан та проблеми управління / О. В. Борисюк, О. Ю. Пальоха // Науковий вісник. Серія: Економічні науки. — 2012. — №2 (23). — С. 187–195.
6. Бугіль С. Я. Управління зовнішнім державним боргом в Україні та зарубіжних країнах / С. Я. Бугіль, О. А. Мосьондз // Молодий вчений. — 2018. — №10(2). — С. 721–725.
7. Бюджетний кодекс України. Редакція від 11.01.2019, підстава — 2646-VIII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572) // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.help/law/2456-VI/>
8. Валовий зовнішній борг України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/>
9. Ватаманюк З. І. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка : навч. посібник / [З. І. Ватаманюк, С. М. Панчишин, С. К. Ревенчук та ін.]. — К.: Альтернативи, 2005. — 608 с.
10. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки / Т. П. Вахненко. — К.: Альтепрес, 2008. — 196 с.

11. Вахненко Т. П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими у період фінансової кризи / Т. П. Вахненко. // Фінанси України. — 2009. — №6. — С. 14–28.

12. Веріга Г. В. Інформаційна модель обліку і обслуговування зовнішнього державного боргу / Г. В. Веріга // Актуальні проблеми економіки. — 2016. — №2. — С. 297–307.

13. Висновки про результати аналізу річного звіту про виконання закону України «про державний бюджет України на 2018 рік» [Електронний ресурс]. — 2019. — Режим доступу: <https://rp.gov.ua/>

14. Висновки щодо проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» [Електронний ресурс]. — 2018. — Режим доступу: <https://rp.gov.ua/>

15. Вівчар О. Й. Особливості управління державним боргом та методи його удосконалення / О. Й. Вівчар, М. Ю. Солдак // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». — 2011. — №720. — С. 371–376.

16. Волохова І. С. Децентралізація в бюджетній сфері: досягнення и новые проблемы / І. С. Волохова // Економічні та інноваційні процеси: стан, перспективи та розвиток: матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 6–7 травня 2016 р.) / за заг. ред. М. М. Палінчак, В. П. Приходько, А. Krynski. — Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016. — С. 157–159.

17. Волохова І. С. Фінансова децентралізація: вектори вирішення основних проблем / І. С. Волохова // Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 11–12 березня 2016 року. — Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2016 — С. 71–73.

18. Волохова І. С. Функціональний вимір кредитного фінансування надання суспільних благ на місцевому та регіональному рівнях / І. С. Волохова // Asian Journal of Scientific and Educational Research. — 2016. — №1(19). — P. 149–156.

19. Гріненко А. Ю. Зростання державного боргу та зовнішніх запозичень — шлях до падіння рівня економічної безпеки в Україні / А. Ю. Гріненко // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. — 2018. — Том 29 (68). — № 1. — С. 7–10.
20. Державна служба статистики. Статистична інформація [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
21. Державний борг та гарантований державою борг [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/borhova-statystyka/derzhavnyi-borh-ta-garantovanyi-derzhavoiu-borh>
22. Державний борг України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2019/>
23. Доброскок С. С. Удосконалення системи управління державним боргом і посилення стійкості державних фінансів / С. С. Доброскок // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. — 2017. — № 2 (80). — С. 77–80.
24. Дубницька Н. І. Державний борг / Н. І. Дубницька // Перехідні економічні системи. — Львів, 2007. — Вип. 6. — С. 107–108.
25. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т.1 / За ред. С. В. Мочерного. — Львів: Світ, 2005. — 616 с.
26. Еш С. М. Місце боргових зобов'язань України у державних фінансах / С. М. Еш, О. А. Гнатенко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. — Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. — Том 16. — №1. — С. 195–204.
27. Журавка Ф. О. Аналіз зовнішнього державного боргу України / Ф. О. Журавка, Д. О. Кириченко, Н. А. Глубока // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». — 2017. — № 17(39). — С. 25–29.

28. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. — К.: Знання, 2002. — 566 с.
29. Закон «Про державний бюджет України на 2019 рік» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2696-19>
30. Зверяков М. І. Про зміну моделі економічного розвитку / М. І. Зверяков // Економіка України. - 2015. - № 6.- С. 41-49.
31. Зовнішній борг України на кінець I кварталу 2019 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/statistic/sector-external/data-sector-external#4>
32. Зовнішній державний борг України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/>
33. Золотовалютні резерви України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/>
34. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (оперативна інформація станом на 31.05.2019). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/>
35. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/borg/derzhavnyi-borh-ta-harantovanyi-derzhavoiu-borh>
36. Інформація щодо вартості зовнішніх запозичень реального сектору [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/statistic/sector-external/data-sector-external#4>
37. Ісаєва О. В. Дослідження факторів впливу на бюджетний дефіцит в Україні / О. В. Ісаєва, Я. М. Купреєва // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. — 2017. — Вип. 22(2). — С. 110–112.
38. Календар планових платежів за зовнішньою заборгованістю [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/statistic/sector-external/data-sector-external#4>
39. Капаєва Л. М. Фінансове право: навч. посіб. / Л. М. Капаєва,

М. С. Лях. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 248 с.

40. Кармелюк Г. Зовнішній борг України і валовий внутрішній продукт: моделі трендів динаміки / Г. Кармелюк, С. Пласконь, Х. Кармелюк // Вісник ТНЕУ. — 2014. — №2. — С. 130–143.

41. Кармелюк Г. Моделювання взаємозв'язку державного та гарантованого державою зовнішнього боргу України з дефіцитом бюджету і витратами та заощадженнями населення / Г. Кармелюк, С. Пласконь, Г. Сенів // Журнал європейської економіки. — 2017. — Т. 16, №1. — С. 58–80.

42. Ковальчук С. В. Фінанси: [навчальний посібник] / С. В. Ковальчук, І. В. Форкун. — Львів: Новий світ, 2006. — 568 с.

43. Козюк В. В. Оптимальний рівень боргового навантаження: глобальні макрофінансові зрушення та швидкоплинні очікування / В. В. Козюк // Фінанси України. — 2012. — №1. — С. 78–93.

44. Койло В. В. Зарубіжний досвід управління зовнішнім державним боргом: перспективи впровадження його в Україні / В. В. Койло // Проблеми системного підходу в економіці. — 2017. — Вип. 5. — С. 199–204.

45. Короленко С. М. Аналіз сутності та стану державного боргу / С. М. Короленко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — 2016. — Вип. 14. — С. 131–137.

46. Макконелл К. Р. Макроекономіка: пер з англ. / К. Р. Макконелл, С. Брю. — Львів: Просвіта, 1997. — 671 с.

47. Макогон Ю. В. Зовнішній борг України на сучасному етапі економічної кризи / Ю. В. Макогон, О. А. Пахомова // Економічний вісник НТУУ «КПІ». — 2016. — №13. — С. 108–113.

48. Матвійчук Н. М. Особливості бюджетного дефіциту України в сучасних умовах / Н. М. Матвійчук, Н. Ю. Бурлачук, Л. М. Маршук // Молодий вчений. — 2015. — № 5(2). — С. 31–34.

49. Меренкова Л. О. Оцінка державного боргу та боргової політики у контексті забезпечення боргової безпеки України / Л. О. Меренкова // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2018. — Вип. 22. — С. 823–828.

50. Митрофанова А. С. Боргова стійкість України: стан, проблеми та політика / А. С. Митрофанова // Проблеми економіки. — 2017. — №1. — С. 105–111.

51. Мінфін: до кінця року Україна має виплатити 169 млрд грн боргів. Біль-шість боргів — у валюті [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/minfin-do-kincyua-roku-ukrayina-maye-viplatiti-169-mlrd-grn-borgiv-bilshist-borgiv-u-valyuti>

52. Мірошниченко І. С. Зовнішня заборгованість України як чинник впливу на економічну безпеку держави в умовах Глобалізації / І. С. Мірошниченко // Облік і фінанси. — 2014. — №3 (65). — С. 102–109.

53. Наслідки та особливості формування зовнішнього боргу України / А. Є. Гессен, К. В. Проценко, Н. А. Самойленко, М. О. Шульга // «Молодий вчений». — 2016. — №12 (39). — С. 714–717.

54. Островська Н. С. Роль державного кредиту у фінансовій системі держави / Н. С. Островська, О. Ю. Швець // Причорноморські економічні студії. — 2016. — Випуск 10. — С. 238–242.

55. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTR.CD>.

56. Палешко Я. С. Державний борг та державний кредит: сутність понять та основи управління процесами / Я. С. Палешко // Агросвіт. — 2014. — № 21. — С. 68–72.

57. Панченко В. В. Сутність та чинники формування зовнішнього державного боргу / В. В. Панченко // Економічний простір. — 2014. — №88. — С. 5–17.

58. Пасічний М. Д. Інституційні засади розвитку фінансового регулювання економіки / М. Д. Пасічний // Економіч. вісн. ун-ту. — 2015. — №27/1. — С. 137–143.

59. Пастернак М. М. Аналіз зовнішньої державної заборгованості в Україні: структура, динаміка, погашення / М. М. Пастернак // Економічний

аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. — 2014. — Том 16. — №1. — С. 224–232.

60. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html.

61. Руда О. Л. Державний борг України на сучасному етапі розвитку / О. Л. Руда // Економіка та держава. — 2015. — № 3. — С. 64–67.

62. Руденко Ю. М. Вплив державного боргу на економічний розвиток України / Ю. М. Руденко // Формування ринкової економіки. — 2007. — № 8. — С. 162–171.

63. Рудик Р. Стан проблем боргової політики України на ринку зовнішніх запозичень та шляхи їх вирішення / Р. Рудик // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». — 2014. — Вип. 7. — С. 68–74.

64. Світовий банк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldbank.org>.

65. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2018–2020 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/>

66. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2019–2022 роки / Міністерство фінансів України. — Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/borg>

67. Сідельникова Л. П. Податкові та позичкові фінанси: фіскальна філософія вибору: монографія / Л. П. Сідельникова. — Херсон, 2010. — 436 с.

68. Скрипка О. Система управління зовнішнім державним боргом / О. Скрипка // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2017. — №1. — С. 105–115.

69. Софієнко А. П. Етапи та особливості формування зовнішнього державного боргу України / А. П. Софієнко // Финансовые услуги. — 2017. — №6. — С. 24–28.

70. Стародубцева Т. В. Статистичний аналіз державного боргу України та причини його виникнення впродовж незалежності / Т. В. Стародубцева, К. Д. Семенова // Статистика — інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 2. — Одеса, ОНЕУ. — 2016. — С. 73–80.

71. Структура зовнішнього боргу України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/struct/>

72. Управління державним боргом: навч. посіб. / [О. О. Прутська, О. А. Сьомченков, Ж. В. Гарбар та ін.] — К.: Центр навчальної літератури, 2010. — 216 с.

73. Управління зовнішнім державним боргом: стан та напрями удосконалення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/aa10936128eba4844726be1011fd234a.pdf>

74. Федоров В. А. Зовнішній державний борг суверенної України / В. А. Федоров // Юридичний вісник. — Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. — С. 175–181.

75. Фінанси: [навчально-методологічний посібник для самостійного вивчення дисципліни] / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн, А. А. Славкова. — К.: КНЕУ, 2003. — 387 с.

76. Фінансова енциклопедія / [О. П. Орлюк, Л. К. Воронова, І. Б. Заверуха та ін.] // За заг. ред. О. П. Орлюк. — К.: Юрінком Інтер, 2010. — 472 с.

77. Хоменко І. О. Управління бюджетним дефіцитом в сучасних умовах / І. О. Хоменко, А. О. Порицька // Економіка та управління на транспорті. — 2018. — Вип. 6. — С. 160–166.

78. Хомутенко А. В. Стратегічні орієнтири та тактичні заходи вдосконалення системи управління державними фінансами України / А. В. Хомутенко, В. В. Корнєєв // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. — 2015. — Вип. 12 (175). — С. 7–10.

79. Хомутенко А. В. Сутність та передумови інституціональної модернізації управління державними фінансами України / А. В. Хомутенко // Економіка та держава. — 2018. — № 1. — С. 91–96.

80. Хомутенко А. В. Фінансова логістика та інновації в управлінні державними фінансами / А. В. Хомутенко // Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції «Глобальне управління: теорія та практика». — Афіни: Євро-Середземноморська Академія мистецтв і наук, 2015. — С. 146–149.

81. Чеберяко О. Державний борг як індикатор боргової безпеки / О. Чеберяко, Н. Пасічна // Економічний вісник університету. — 2016. — Вип. 31(1). — С. 283–291.

82. Школьник І. О. Критерії оцінки боргової стійкості: світова та вітчизняна практика / І. О. Школьник, А. О. Івашина // Економіка і суспільство. — 2018. — №15. — С. 799–806.